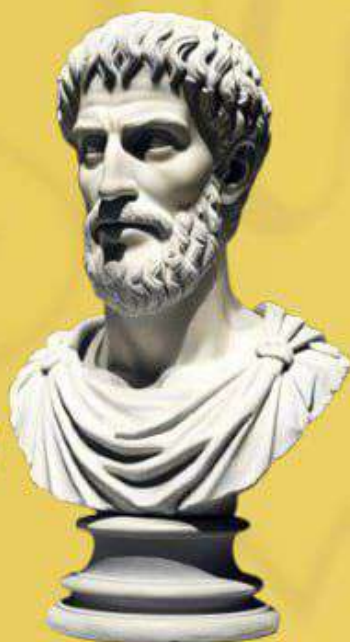

БЕРДЯНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

БЕРДЯНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІНСТИТУТ ЛІТЕРАТУРИ НАН УКРАЇНИ ІМ. Т.Г.ШЕВЧЕНКА
ІНСТИТУТ УКРАЇНІСТИКИ ВАРШАВСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ (ПОЛЬЩА)
SCHOOL OF ENGLISH, ТРІНІТІ-КОЛЕДЖ, ДУБЛІН (ІРЛАНДІЯ)
DIASPORA SCIENTIFIQUE UKRAINIENNE EN FRANCE
(УКРАЇНЬСЬКА НАУКОВА ДІАСПОРА ФРАНЦІЇ, ФРАНЦІЯ)
ГРУЗИНО-УКРАЇНСЬКИЙ ІНСТИТУТ МОВИ ТА КУЛЬТУРИ
ГРУЗИНСЬКОГО МІЖНАРОДНОГО УНІВЕРСИТЕТУ GIU (ГРУЗІЯ)

МІЖНАРОДНА НАУКОВА КОНФЕРЕНЦІЯ

МАТЕРІАЛИ

«ЯК ГОМЕР СТАВ СІМПСОНОМ:
ІНТЕРПРЕТАЦІЯ КЛАСИЧНОЇ
ЛІТЕРАТУРИ В СУЧАСНОМУ
ЛІТЕРАТУРНОМУ
ТА МЕДІАПРОСТОРИ»

25-26 ВЕРЕСНЯ 2025 РОКУ

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Бердянський державний педагогічний університет
Соціально-гуманітарний факультет
Кафедра української та зарубіжної літератури і порівняльного
літературознавства

**ЯК ГОМЕР СТАВ СІМПСОНОМ:
ІНТЕРПРЕТАЦІЯ КЛАСИЧНОЇ
ЛІТЕРАТУРИ В СУЧАСНОМУ
ЛІТЕРАТУРНОМУ ТА МЕДІАПРОСТОРИ**

**Матеріали
Міжнародної наукової конференції**

Бердянськ–Запоріжжя, 2025 рік

УДК 82.09:82.091:37.016(082)

Редакційна колегія

Харлан О.Д., доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри української та зарубіжної літератури і порівняльного літературознавства;
Табакова Г.І., кандидат філологічних наук, доцент; **Свіца Т.В.**, кандидат філологічних наук

*Друкується за рішенням вченої ради
 соціально-гуманітарного факультету
 Бердянського державного педагогічного університету
 (протокол № 2 від 09.2025)*

С 43 Як Гомер став Сімпсоном: інтерпретація класичної літератури в сучасному літературному та медіапросторі: матеріали Міжнародної наукової конференції / ред. кол. О.Д. Харлан, Г.І. Табакова, Т.В. Свіца. Бердянськ: БДПУ, 2025. 142 с.

У збірнику вміщено матеріали доповідей і повідомлень міжнародної наукової конференції, що відбулася на базі соціально-гуманітарного факультету Бердянського державного педагогічного університету. Конференцію було присвячено питанням інтерпретації класичної літератури в сучасному літературному та медіапросторі; проблематика доповідей спирається на потреби наукового літературознавства та практики викладання літератури у контексті інтерпретації класичного письменства. Матеріали збірки можуть бути використані вчителями та студентами-філологами, викладачами, аспірантами, а також усіма, хто цікавиться сучасними проблемами дослідження літератури.

УДК 82.09:82.091:37.016(082)

За зміст статей і правильність цитування відповідальність несуть автори

© Бердянський державний педагогічний університет, 2025

© Автори статей, 2025

Гальчук О.В.

доктор філологічних наук,
Київський столичний університет імені Бориса Грінченка

ГОРАЦІЙ АНДРІЯ СОДОМОРИ: РЕЦЕПЦІЯ ТА ІНТЕРПРЕТАЦІЯ

Видатний перекладач, письменник і науковець А. Содомора, зазначаючи особливе місце мистецької постаті Горація, зізнався: «Я і сьогодні йду до нього – поета, в чийй творчості, мов у краплі води, бачимо всю античність...» [3]. Інтерпретуючи поезію Горація українською мовою (символічно, що саме переклад оди «До друга» став у 1961 році його першою публікацією), Содомора продовжив традицію художньої рецепції і трансформації античної спадщини в нашій літературі, особливо виразну у творчості неокласиків і М. Зерова зокрема, коли перекладацька практика і праця над теоретичними вимогами до перекладу стають міцним підґрунтям і мотивацією для оригінальної творчості. Так оприявлюються основні напрями, які формують феномен української античності – культурно-філологічний, науково-критичний і літературно-художній. Для А. Содомори «текст Горація» як творчість і біографія поета в ролі об'єкта художньо-інтелектуальної рецепції перетворюється у своєрідне осердя осмислення античності: «*Найвищий для поета еталон – він весь у книжечці одній, Горацій*» [2, с. 144].

Одним із прикладів комплексної рецепції А. Содоморою «тексту Горація» є твір «Наче те листя дерев (Повість про Горація)», публікацією якого 1989 року відкривалася прозова серія про давньогрецьких і римських письменників «Жива античність». Його гібридна жанрова форма, де в синтезі елементів есею, художньої біографічної прози і літературознавчої студії витворюється інтимізований, «живий», образ Горація і його епохи, – серед чинників запропонованої автором інтерпретаційної моделі постаті античного митця. Поєднання ознак біографічної прози, літературознавчого дослідження із застосуванням текстового і контекстуального методів, елементів твору про митця і мистецтво (метапрози), філософсько-психологічної прози, зокрема контемплативної (споглядальної) визначає «текст Горація» центральним інтертекстом повісті.

У шести розділах твору «Наче те листя дерев...» відображається останній етап земного життя Горація. У своїх «обжинках» римський поет згадує про події, людей і творчість. Звідси – мотиви пам'яті і часу, які переплітаються з біографічним і мистецьким. Кожен із розділів сприймається за окремий фрагмент «світу» Горація: поетів простір («Вакуна»); ті, хто

формував його людську і творчу особистість, як-от: батько («Батько»), учитель і друг («Орбілій»), покровитель («Меценат»); моменти творчого тріумфу («Вікова пісня») і, врешті, перехід поета в засвіти («На Есквілінському пагорбі»). Спроба А. Содомори «зазирнути» в життя Горація оприявилася в об'ємному образі людини-митця античної епохи, людини зі своїми сумнівами, стражданнями, переконаннями і величезною вірою в силу Слова. «Текст Горація» зчитується на трьох рівнях. Перший – в історії головного героя твору: автор повісті відтворює певний фрагмент життя Горація, а у спогадах реконструює його минуле. Другий рівень – твори Горація в перекладах А. Содомори. Мала рацію Р. Барбер, яка наголошувала, що «біографії письменників зазвичай пишуть не історики, а літературознавці, які черпають додаткові біографічні “докази” з інтерпретації творів автора. Але інтерпретація творів є дуже суб'єктивною вправою, і історія, яку ми там знаходимо, може залежати від історії, яку ми шукаємо» [4, с. 167]. Рядки із творів Горація стають епіграфами до кожного з розділів і цитатами в тканині повісті. Епіграфи анонсують лейтмотив розділу або характеризують його центрального персонажа (як в «Орбілієві»); або як зразок «гораціанської мудрості» перетворюються на аргументацію того, що в поета немає розходження між «написаним» і «прожитим». А отже, переконання, ідеї, озвучені у творчості, і принципи, за якими живе Горацій, віддзеркалюють один одного. «Текстом Горація» у повісті постають і вставні оповідки про написання чи оприлюднення творів митця. Наприклад, байка про сільську і міську мишу, яку нібито Горацій почув від свого сусіда Церія, чи спогад поета про його перший виступ перед Меценатом, який є переказом змісту сатири про пригоди бога Пріяпа. Третій рівень «тексту Горація» – міркування головного персонажа твору про життя, час, творчість, що перегукуються зі змістом його поетичних творів і також є «голосом» автора.

Введення широкого історичного та літературно-культурологічного інтертекстів перетворюють «Наче те листя дерев...» з повісті про письменника в повість про історико-культурну епоху з розмислами про митця і мистецтво, час, пам'ять і роль культури у формуванні різних типів ідентичності. Історичний контекст зсотують спогади про Брута і його боротьбу за республіку, битву при Філіппах, правління імператора Августа, підкорення Римом Еллади тощо. Адже це частина і власної біографії Горація. Не оминає поет і психопортретів історичних постатей, на кшталт *«Благородний, запальний, але по-дитячому наївний Брут!»* [2, с. 436]. Або про Агріппу і Мецената: *«Дивна річ! Агріппа був завжди на видноті, у сяйві тих почесностей; Меценат – завжди в тіні, а славою, мабуть, таки перевершив Агріппу. Ось що означає іти проти загальноприйнятих уподобань і*

звичаїв!...» [2, с. 358]. Але мета Горація не так осмислити власне історію, як вдатися до самоаналізу, зрефлексувати над змінами у своєму світогляді і світовідчутті: *«Брутові судилося пізнати гіркість поразки, але гіркість розчарування доводилось випити і йому, Горацієві»* [2, с. 346]. Та за всієї гучності історичних імен, вони є «фоновими», тоді як головні актори Горацієвої життєвої драми – це постаті зі світу літератури, філософії, культури. Цей культурологічний контекст оприявлюється в згадках про життя і творчість давньогрецьких і римських письменників (Гомер, Архілох, Плавт, Лівій Андронік, Вергілій та ін.). А в розділі «Меценат» письменники і їхні твори – це частина історичного ландшафту Горація: на прийомі в соратника Октавіана поет-початківець опинився поряд з Арістієм Фуксом, Вергілієм, там звучали рядки Лукреція і самого Горація. Літературний інтертекст оприявлюється і як призма рефлексії Горації над власним життям: у роздумах про себе і своє сприйняття світу він апелює до «книжної реальності». Наприклад, свої спроби в молоді роки опиратися Долі Горацій протиставляє персонажеві твору Плавта (*«Не хотів бути схожим на того героя з Плавтової комедії, який сам зізнається у своєму смішному й водночас плачевному стані роздвоєння: “Я там, де мене нема: там, де нема мене – є моя душа”»*) [2, с. 348]). Так на тлі переплетення історичного та літературно-культурологічного контекстів формується «текст Горація» задля реалізації автором повісті задуму «стати на якийсь час Горацієм» – «увійти в його добу, бути як удома серед матеріальних та духовних реалій тієї доби, відчувати й себе в колі Горацієвих друзів; головне ж – бодай краєм ока зазирнути в лабораторію поета» [1, с. 5]. Відтак авторський образ Горація структурують його «конкретний» і «символічний» портрети, де в першому пунктирно окреслюються особливості різних сторін римської античності як контекст життя письменника. А в другому, завдяки символічним сценам і образам, через атмосферу і настрій, постать Горація в інтерпретації А. Содомори виступає знаковою фігурою митця, якому судилося творити в умовах «зміни віх», обираючи між «тимчасовим» і «вічним», і який є втіленням «гораціанської мудрості» та традиції.

Отже, у повісті «Наче те листя дерев...» як в авторській інтерпретації біографічного жанру А. Содомора окреслив топос (місце – Рим і ширше – Римська імперія у фактах, обрисах природи і міфології), тропос (ідеї) і антропос (людина епохи і її емоційний портрет) античності у її людському «обличчі» – постаті Горація.

Література:

1. Содомора А. Між перекладним та оригінальним словом. Іноземна філологія. 2010. Вип. 122. С. 3–13.
2. Содомора А. Наче те листя дерев. Повість про Горація. Содомора А. Поезія. Проза. Львів : Літопис, 2012. С. 328–369.
3. Содомора А. «Я і сьогодні йду до Горація...» В. Панченко. Літакцент. URL: <http://litakcent.com/2010/12/02/andrij-sodomora-ja-svidomo-jdu-do-horacija.html> (01.07.2025)
4. Barber R. Exploring biographical fictions: The role of imagination in writing and reading narrative, Rethinking History, 2010. 14:2. pp. 165–187. URL: <https://doi.org/10.1080/13642521003710730> DOI: 10.1080/13642521003710730. (15.07.2025)